

Wprowadzenie

Różne warunki wpływają na naturę, jakość i stan umiejętności komunikowania się człowieka z otaczającą go rzeczywistością; komunikowania szeroko interpretowanego, które nierzadko wykracza poza istnienie tego, co nazwać by można „językiem ludzkim”¹. Logopedia jest jedną z naukowych dyscyplin, która w teorii i praktyce poszukuje interpretacji dla rozpoznania i opisu zdolności porozumiewania się ludzi ze sobą na wszystkich etapach rozwoju jednostki i w odmiennych aspektach jej funkcjonowania w świecie. Łączy w jedną całość dotychczasową wiedzę logopedyczną, osiągnięcia lingwistyki, dyscyplin medycznych, psychologii i pedagogiki, dążąc do rozwoju badań nad poznawczymi i interakcyjnymi możliwościami człowieka. Idee i koncepcje wielu obszarów naukowych umożliwiają interdyscyplinarne podejście do diagnozy i terapii. Pozwalają stworzyć pełny model opisu poziomu rozwoju mowy i dokonać interpretacji poszczególnych jej zaburzeń z wielu perspektyw. Wiedza lingwistyczna, medyczna, biologiczna, psychologiczna oraz pedagogiczna daje podstawy postępowania terapeutycznego z dzieckiem i osobą dorosłą. Żadna z tych dyscyplin, rozpatrywana oddzielnie, nie pozwala na kompetentną diagnozę zachowań ludzkich związanych z językiem, a tym bardziej na budowanie programów terapii zaburzeń języka i mowy.

Uświadomienie sobie umiejętności nabywania zdolności porozumiewania się, siły oraz potrzeby jego oddziaływania wskazuje na bogactwo i różnorodność elementów szeroko rozumianych ludzkich zachowań komunikacyjnych, które od lat są przedmiotem zainteresowania zarówno teoretyków, jak i praktyków dziedziny wychowania w słowie². Obserwacja słowa w różnych jego realizacjach, odkrywanie

---

¹ Określenie „język ludzki” przyjmuję za Franciszkiem Gruczą (1993), który wprowadził je w interpretacyjnych rozważaniach nt. *Zagadnienia ontologii lingwistycznej: o językach ludzkich i ich (rzeczywistym) istnieniu*. W: *Opuscula Logopaedica in honorem Leonis Kaczmarek*. Red. J. BARTMIŃSKI, S. GRABIAS, B.L.J. KACZMAREK, M. ŁESIÓW, T. WOŹNIAK (sekretarz). Lublin, Wydawnictwo UMCS 1993, s. 25–47.

² Gr. *logos* ‘słowo’ + *paideia* ‘wychowanie’ = logopedia.

przyczyn sprawiających, że człowiek zaczyna używać języka, znajdują swoje odzwierciedlenie w logopedycznej debacie nad naturą ludzkiego porozumiewania się.

Bogactwo myśli i idea badawczych poszukiwań łączyć mają autorów „Logopedii Silesiany”, która w swoich założeniach ma być naukowym forum sprzyjającym zarówno rozwijaniu logopedycznej nauki, jak i upowszechnianiu logopedycznej kultury.

Naszym celem jest prezentowanie dokonań i przemyśleń współczesnych terapeutów mowy i języka z kraju i zagranicy oraz promowanie logopedycznego dorobku osób współpracujących od kilkunastu lat z prężnie działającymi podyplomowymi studiami logopedii na Uniwersytecie Śląskim. Od 2008 roku z dużym sukcesem organizujemy konferencje o międzynarodowym i ogólnopolskim zasięgu. Idea Logopedycznych Dni Uniwersytetu Śląskiego, w ramach których odbywają się warsztaty naukowo-szkoleniowe i Międzynarodowa Interdyscyplinarna Naukowa Konferencja Logopedyczna oraz konferencje z okazji Światowego Dnia Osób Jąkających się z cyklu „Świat, który rozumie jąkanie”, stały się przyczynkiem do spotkań przedstawicieli świata nauki i zawodowej praktyki. Środowisko Uniwersytetu Śląskiego potrzebowało periodyku, który prezentowałby pokłosie wieloletniej wymiany wiedzy i doświadczeń między przedstawicielami myśli logopedycznej z kraju i zagranicy, zjednoczonymi wspólną ideą terapii mowy oraz opisu zaburzeń mowy i języka. Wszak różne warunki wpływają na naturę i poziom języka. Odmienne będzie obrazować językiem myślenie i odzwierciedlać swój pogląd na świat człowiek zdrowy i harmonijnie się rozwijający, inaczej zaś przedstawiać się będzie sytuacja człowieka z zaburzeniami uwarunkowanymi uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego lub z jego dysfunkcjami.

Problematyka pierwszego tomu ukazuje interdyscyplinarny charakter postępowania logopedycznego i obejmuje swym obszarem perspektywę medycznego, lingwistycznego, psychologicznego oraz pedagogicznego opisu mowy w rozwoju i w zaburzeniach.

Artykuły zgromadzone w tomie zawierają wiele cennych teoretycznych wniosków i praktycznych rozwiązań, które ułożono w całość składającą się z trzech zasadniczych części.

Pierwszą część stanowią teksty, których autorzy z kraju i zagranicy prezentują zagadnienia z zakresu logopedii jako nauki i kierunku studiów. Omawiane zagadnienia dotyczą zarówno teoretycznej myśli, jak i strategii badawczo-metodyczno-organizacyjnych. Tworzona jest zatem nowa logopedyczna rzeczywistość, mocno osadzona w tradycjach dyscypliny. W podrozdziale *Logopedia zagraniczna*, otwierającym pierwszą część zatytułowaną *Prace naukowo-badawcze*, zamieszczono dwa artykuły. Pierwszy z nich przedstawia pracę z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych czeskich logopedów (Gerlindy Javorčekovej i Evy Tesarkovej). Pokróćce opisane zostały zasady opieki logopedycznej w regionie śląsko-morawskim. Zaprezentowano również alternatywny system komunikacji obrazkowej VOKS, włączany w postępowanie logopedyczne z uczniami szkół specjalnych.

Z kolei artykuł węgierskiego terapeuty mowy i języka oraz psychologa klinicznego Petera Lajosa wpisuje się w bogaty, wieloaspektowy nurt badań nad zaburzeniami płynności mowy. W szkicu omówiono studium przypadku trzynastoletniego jękającego się chłopca, u którego przyczyną zaburzenia stały się traumatyczne doświadczenia z wczesnego dzieciństwa.

Podrozdział drugi – *Logopedia polska* – obejmuje problematykę akwizycji mowy, opisu jej zaburzeń oraz rozważań nad zagadnieniami rozwoju i kształcenia języka z różnych perspektyw badawczych. Autorzy wyjaśniają etiologię zaburzeń, ukazując etapy postępowania logopedycznego w perspektywie propozycji uporządkowania różnego rodzaju złożonych zjawisk występujących w nienormatywnych realizacjach fonemów (Danuta Pluta-Wojciechowska), wskazują wpływ nieprawidłowości w budowie czaszki na zaburzenia rozwoju mowy dzieci (Dawid Larysz) wraz z dysfunkcjami wpływającymi na rozwój psychomotoryczny i społeczny dziecka (Olga Przybyła i Małgorzata Stando-Pawlik). Badacze kierują również uwagę na inne determinanty istotne dla procesu kształtowania się mowy i rozwoju języka dziecka, podkreślają m.in. rolę sygnałów dźwiękonaśladowczych (Elżbieta Maria Minczakiewicz), a także skupiają się na aspekcie żywienia dzieci z dysfunkcjami neurologicznymi (Katarzyna Kasica-Bańkowska). Wśród rozważań znalazły się ponadto odniesienia do znaczenia terapii logopedycznej w kształceniu kaznodziejów (Leszek Szewczyk) oraz uwagi na temat rezonansu w perspektywie rejestrów głosowych (Renata Danel).

Część druga – zatytułowana *Studia z praktyki logopedycznej* – została pomyślana jako zbiór artykułów przydatnych logopedzie w jego zawodowej praktyce. Zaprezentowane szkice łączą różne koncepcje na temat postępowania diagnostycznego i terapeutycznego, wynikające z praktycznych doświadczeń, podbudowane niezbędną teoretyczną wiedzę z zakresu logopedii. W części tej znalazły się studia przypadków oraz opisy efektów terapeutycznych oddziaływań. Interesujące sposoby wykorzystania doświadczeń wpływających z wiedzy odnajdziemy w opisie postępowania: z pacjentem z zespołem Gregga (Elżbieta Maria Minczakiewicz), z pacjentem po urazie mózgu (Tatiana Lewicka, Anna Szmaj), z dzieckiem z mózgowym porażeniem dziecięcym (Zuzanna Gryszka-Mędrak). W propozycji oddziaływań terapeutycznych znalazły się: dogoterapia (Marzena Machoś-Nikodem) oraz wieloaspektowa terapia jękania (Elżbieta Bijak, Justyna Toronczak).

W ostatniej, trzeciej części tomu, obejmującej *Materiały, pomoce, sprawozdania*, zostały zamieszczone propozycje metodyczne przydatne w codziennej logopedycznej praktyce: scenariusze zajęć z wykorzystaniem alternatywnych i wspomagających metod komunikacji w pracy z dzieckiem z mózgowym porażeniem dziecięcym (Zuzanna Gryszka-Mędrak). Część ta zawiera również sprawozdania z naukowych konferencji: z konferencji z okazji Światowego Dnia Osób Jękających się z cyklu „Świat, który rozumie jękanie”, organizowanych w latach 2008–2010 (Elżbieta Bijak, Dorota Kamińska) oraz z Logopedycznych Dni Uniwersytetu Śląskiego odbywających się w latach 2009–2011 (Agnieszka Rożek). Tom zamyka opis celów i założeń

projektu Network for Tuning Standards and Quality of Education programmes for Speech and Language Therapists in Europe (Olga Przybyła, Tomasz Woźniak).

* * *

Oddając w ręce Czytelników pierwszy tom „Logopedii Silesiany”, mamy nadzieję, że rozważania teoretyczno-kazuistyczne zawarte w publikacji przyczynią się do doskonalenia terapeutycznego warsztatu, a nowo powstałe pismo otworzy możliwość prezentacji dokonań i przemyśleń wszystkim osobom zainteresowanym logopedią jako nauką o biologicznych uwarunkowaniach języka i zachowań językowych oraz opisem relacji między mową, myśleniem a rzeczywistością wyrażaną językiem.

Olga Przybyła